

AZ ÁLLAM INTÉZKEDÉSEI AZ ELITÉLTEK GYERMEKEINEK
TÁMOGATÁSA ÉRDEKÉBEN

Jogtudományi Közlöny 1905. 1.sz. 25. o.

A tudományok rohamos fejlődésének korában is meglepő az a jelentékeny haladás, az a nagy átalakulás, melyet a büntető igazságszolgáltatás az utolsó évszázadban feltüntet.

Évezredekén át, az elrettentési elv uralma alatt, a legszigorúbb megtorlás volt a fő cél s a nyomozó rendszer keretében az önkény és a zsarnokság az igazságszolgáltatást hatalmi üldözések készsége eszközéül használta fel.

A XVIII. század második felétől kezdve a haladásnak első harczosai a felvilágosodás és az emberszeretet nevében s az egyéni és politikai jogok védelme érdekében az egész büntetési rendszer és büntető eljárás gyökeres átalakítását követelték.

A múlt században keletkezett, illetőleg nagyobb haladást tett új tudományágak, valamint az alkalmazott új kutatási módszerek a büntető jogtudománynak teljesen új irányait és iskoláit alapították meg.

Korunkban bizonyos egyoldalúságok és az az optimizmus, mely csodatevő hatást várt a szabadságvesztés-büntetéstől, - már meghaladott állapotnak tekinthetők, de egyik fénypontja korunk büntető jogának, hogy nem az önkénynek és a hatalmasoknak eszköze, hanem számos irányban a gyengék oltalmazását, az elhagyatott társadalmi osztályok védelmét tűzi ki célul.

Ennek a ténynek egyik bizonyossága, hogy az 1905 szeptember hó 3-án Budapesten megnyitandó VII. nemzetközi börtönügyi kongresszus napirendjére a résztvevő összes kulturállamok hivatalos képviselői tűzték ki azt a kérdést: "kell-e az államnak intézkednie az elitéltek gyermekeinek oltalma érdekében?"

1. Az államhatalom, mely a jogrendet - kivált a hivatásszerű, szokásszerű büntettes osztályok tagjainak folyton meg-megújuló támadásai el-

len - csak a büntetés végrehajtásával képes fenntartani, gyakran kénytelen büntetőbiróságaival hosszabb szabadságvesztésre ítéltetni a gonosztevő apát vagy elbukott anyát, vagy mindkét büntettes szülőt.

Ilyenkor az elitéltek gyermekei rendszerint anyagi és erkölcsi támasz nélkül maradnak.

Az esetek többségében az elitélt szülőknek nem is volt vagyonuk, hanem napi keresményükből tartották fenn egész családjukat. Ez a jövedelemforrás most hónapokra vagy épen esztendőkre kiapadt.

Máskor, ha volt is a szülőknek valami csekély vagyonuk, ezt fölemésztették a bűnvádi eljárás költségei, melyeket az államnak, a legtöbb bűnvádi perrendtartás rendelkezései szerint, az elitéltektől be kell hajtani.

Gyakran a sértettet a bűncselekmény alapján megillető kártérítés behajtása, mely ellen semmi kifogást sem lehet tenni, viszi el az elitélt kis vagyonának utolsó részletét.

Az elitélt szülő vagy szülők a letartóztató intézetben kötelesek ugyan dolgozni, de munkájuk jövedelme az államkincstárt fogja megilletni. Ezt nem is lehet kifogásolni, mert az államnak joga van követelni azt, hogy a bűnvádi igazságszolgáltatás lefolytatására rendelt nagy állami szervezetnek, valamint a szabadságvesztés-büntetés végrehajtására szolgáló intézeteknek felállításával és fenntartásával okozott jelentékeny kiadásai ezen az uton lehetőleg megtéríttessenek.

Azonban visszásnak kell tekintenünk azt a helyzetet, mely a szülők büntetésének végrehajtásával beáll.

Mióta a szabadságvesztés-büntetés végrehajtása emberiesebbé vált, az állam az elitélteknek nemcsak életéről, hanem egészségéről is megfelelően gondoskodik. Még a legsúlyosabb szabadságvesztésre ítélt szülő is nem csupán az egészség fenntartására szükséges ellátásban részesül, hanem a büntettes egészségének ápolása érdekében is megtörténik a megfelelő gondoskodás, így pl. gondoskodnak sétajáról, fürdőjéről stb.

Ezzel szemben az elitélteknek ártatlan, szü-

kölködő gyermekeit az állam jelenleg még teljesen magukra hagyja.

A társadalom /legtöbbször igazságtalanul/ átviszi a szülők bűncselekménye folytán keletkezett ellenszenvet a gyermekekre is. Az árvát, vagy a beteg, a nyomorék, a keresetképtelenné vált szülőnek gyermekét gyakran támogatja, felsegíti az az isteni érzés, mely a legkeményebb szívé ember lelkébe is belelópózik: a részvét az elhagyott kisdedek, a szeretet a gyermek iránt. Az elítélt azonban, ha egyebet nem, gyakran ráhagyja örökségül szükölködő gyermekeire azt a gyűlöletet, melylyel a társadalomnak egy része kivált a durvább vagy nagyobb felháborodást keltezt büntettek elkövetőinek még családjától is elzárkózik.

Ez egyformán igazságtalan, emberietlen és veszedelmes az államra és a társadalomra nézve. Szinte biztosan előrelátható, hogy az elítéltek gyermekei, ha teljesen magukra hagyatnak, vagy elpusztulnak a testi nyomornak sok szenvedésétől, vagy /hozzájárulván egyeseknél az öröklékenységek, illetőleg a társadalmi környezetnek rontó hatása is/ a szülők példáját fogják követni és büntetésekké válnak.

Minthogy pedig, legalább némely államokra nézve, határozottan meg lehet állapítani, hogy a társadalom az elítéltek gyermekeit nem fogja általában fogadni, az államnak saját jól felfogott érdeke is parancsolja, hogy megelőzze a jogrendet állandó veszedelmekkel fenyegető szokásszerű büntettes osztály növekedését. A bűncselekményeknek megelőzése kétség nélkül épp úgy helyesebb és okszerűbb a büntetésnél, mint a hogy a betegséget is jobb megelőzni, mint meggyógyítani.

Az államnak mindaz a tevékenysége, melyet az elítéltek elhagyott gyermekeinek tisztességes emberekké felnevelése érdekében kifejt, felmenti az államot attól, hogy több rendőrt tartson, hogy az ügyészségek és bíróságok tagjainak számát szaporítsa, hogy nagyobb számban építtessen letartóztató intézeteket azon büntettek megtorlása végett, melyeket ezen gyermekek el fognának követni, ha mind az állam, mind a társadalom elzúlni hagyják őket.

2. Ellenérvek. A kérdés igenlő megoldásával szemben a következő ellenérveket lehet kifejteni.

Elvileg könnyű kimutatni azt, hogy elítéltek gyermekeinek védelmére teendő intézkedések nem tartoznak azok közé a feladatok közé, melyeket a mai állam kötelességei gyanánt szoktunk tekinteni.

Ez a szempont azonban nem lehet döntő. Az állam feladatai az emberiség haladásának különböző korszakaiban változtak s a haladás e téren még bizonyára nagy lesz.

Akadni fognak olyanok is, akik majd megütözköznek azon a gondolaton, hogy a javasolt intézkedések megtétele után az elítélt a bűncselekmény elkövetése által nemcsak magának, hanem gyermekeinek is szükséges ellátást fog biztosítani. Bizonyára találkozni fogunk azzal az érveléssel, hogy egyesek, akik küzdenek a nehéz megélhetési viszonyokkal s kiknek nincs elég erélyük, munkaerejük és kitartásuk szembeszállni a nyomorral, /kivált a téli hónapok közeledtével/, csak azért is bűncselekményeket fognak elkövetni, hogy magukat a letartóztató-intézetben tarttassák el, gyermekeikről pedig az állam gondoskodjék. Minő nagy új teher /fogják mondani/ hárul a tisztességes és munkás polgárokra!

Eltekintve azonban attól, hogy ez csak szórványosan fog előfordulni, azok a visszaélések, melyek valamely helyes elvből, vagy intézményből bekövetkezhetnek, sohasem hozhatók fel érvül magának az intézménynek vagy elvnek helyessége ellen.

3. Eredmény. Ha a felállított tétel ellen felhozható okokat egybevetjük az azt támogató érvekkel, az utóbbiaknak tulsulya kétség nélkül megállapítható.

Ezenfelül hivatkozni lehet a gyakorlati élet terén szerzett kedvező tapasztalatokra is:

Olaszországban a börtönigazgatás volt kiváló főnöke Beltrani Scalia kezdte meg e kérdésben az úttörő munkát egy jótékony intézmény felállításával. /"l'opera pia nazionale per assistere i figliuoli derelitti del condannati."/ Az általa alapított szemlőnek /Rivista di discipline

carcerarie/ jövedelme is erre van szánva.²

A büntetőjogi és börtönügyi irodalom egyik régi kitünősége, a flórenczi semmitőszék elnöke Canonico, Olaszország szenátora, tesz tanuságot arról, hogy ezt a nemes kezdeményezést mind a hatóságok, mind magánügyének felkarolták, ennek az intézménynek működése már eddig is nagy mértékben sikeres volt, a tanítás és a megfelelő nevelés ezen elhagyott gyermekekre nézve eddig is minő kedvező hatást gyakoroltak.

Amint C. ur előadta, pártfogás alá vétettek oly gyermekek, kiknek egyik, vagy mindkét szülője bizonyos tartamu szabadságvesztésre ítéltetett s kiket a rokonok nem segíyezhettek. Ezek a gyermekek vagy csekély havi fizetésre, esetleg ingyen, jótékony intézetekben helyeztetek el, vagy oly tisztességes családoknál, melyek a megfelelő nevelésre biztosítékot nyújtanak.³

Igen nagy súlyt kell helyezni arra, hogy ez a segíyezés mily nagy mértékben javító hatással van az elítéltekre és mily nagy mértékben juttatja felismerésre azok lelkében a társadalmi együttérzést, az állam nagy feladatainak, valamint a jogrend szükségességének tudatát. A szabadságvesztés büntetésnek fő rendeltetését abban látom, hogy azt az elítéltet, aki társadalomellenes lény, az állami együttélésre alkalmas emberre alakítsa át. Meg vagyok győződve affelől, hogy minden elméleti fejtegetésnél és oktatásnál, általában korunk büntetési rendszerének egyéb gyarló eszközeinél nagyobb hatást tesz az elítéltnék, kiből minden nemesebb érzés még nem vezett ki, lelkületére az, hogy akkor, midőn a letartóztató intézetben fájdalommal gondol elhagyott családjára, melynek nyomora vagy szenvedése az ő könnyelműségének vagy gonoszságának következménye, megkapja gyermekének vagy gyermekeinek hálás levelét arról, hogy az állam gondoskodik róluk. Az elítélteknek azon nyilatkozatai, melyeket az érzés kimutatására C. ur közöl /idézett értekezése 101. l./, többet bizonyítanak minden hosszas fejtegetésnél.

Évszázadokon át a törvényhozások büntették az elítéltek gyermekeit is, vagy legalább vagyon-

elkobzás útján teljesen megfosztották őket a tisztességes megélhetés eszközeitől. Már ma is eljutottunk odáig, hogy a kulturállamok hivatalos küldöttei felvetik a kérdést, melyek volnának a legalkalmasabb eszközök az elítéltek gyermekeinek az állam részéről való támogatására? Ime, nincs okunk kétségbeesni a büntető törvénykezés folytonos haladására nézve.

Lábjegyzetek:

1. E kérdés részleteit a kongressus "bulletin"-je számára beküldött véleményemben tárgyaltam.
2. Ezenfelül 12 év előtt Valle di Pompeiben Longo ügyvéd kezdeményezésére társadalmi jótékonyaságból alakult egy intézet, melybe ma már száznál több gyermek /olyan, kinek szülőjét elítélték,/ vehető fel.
3. Lásd a C. ur által 1903 márczius hó 29-én Flórenczben tartott felolvasást, közölve Rivista di discipline carcerarie. Parte terza. Anno XXVIII. N. 4. 97-108., különösen 104. és köv. lap.